

УДК 011:016:929

УСТИНОВСЬКИЙ
Дмитро Володимирович
молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського
(м. Київ)

**ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛА
СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ПОКАЖЧИКІВ
(НА ПРИКЛАДІ БІОБІБЛІОГРАФІЇ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО)**

У статті аналізуються електронні бібліографічні ресурси, доступні за допомогою Інтернет, показана їх значення в створенні бібліографічних посібників на прикладі біобібліографії В.І. Вернадського.

В статье анализируются электронные библиографические ресурсы, доступные с помощью Интернет технологий, показано их значение при создании библиографических пособий на примере биобиблиографии В.И. Вернадского

Electronic bibliographic resources available with the help of the Internet technologies are analyzed in the article. Their importance in creating a bibliography tools are shown on the example of V.I. Vernadsky biobibliography.

Важливою ознакою розвитку сучасної бібліографії є те, що бібліографічні ресурси як сукупність різних джерел бібліографічної інформації, включають й електронну складову. Нещодавно було запропоновано поняття «електронна бібліографія» – як інформаційно-пізнавальна і ціннісно-орієнтуюча інфраструктура системи електронної комунікації, що забезпечує засобами бібліографічної інформації, пошук, розповсюдження, облік, ідентифікацію, використання фіксованих на будь-якому носії текстів, навігацію і орієнтацію в системі соціальних, в тому числі наукових зв'язків і сфер [32, с. 40]. Розвиток електронних бібліографічних ресурсів безпосередньо впливає на методи підготовки покажчиків, присвячених доробку вчених, ґрунтується на залученні ресурсів, представлених в мережі Інтернет.

Робота з електронними ресурсами має свою специфіку. Теоретичні та практичні питання організації та використання електронних бібліографічних ресурсів у своїх дослідженнях вже розглядали деякі вчені. Так, теоретичні засади існування бібліографії в нових інформаційних умовах розробляються відомими вченими в галузі бібліотекознавства, інформатики і бібліографознавства Ю.М. Столяровим, В.О. Фокєєвим [29; 31; 32], питання організації і надання доступу до електронних бібліографічних ресурсів висвітлені в статтях, довідниках і посібниках [1; 2; 13; 28], про методику створення бібліографічних і біобібліографічних посібників йдеться в рекомендаціях з їхньої підготовки [14; 27].

Цілком закономірно, що електронне середовище змінює не тільки ресурсну базу, але й технологію пошуку, обробки і представлення бібліографічної інформації, тому найважливішою умовою ефективною роботи зі створення бібліографічних посібників є рівень професійної підготовки бібліографа, бібліотечних фахівців, ступінь оволодіння суб'єктами бібліографічної діяльності сучасними технологіями і методами роботи з електронними ресурсами, постійна пізнавальна діяльність у сфері науки або соціальної діяльності, що є контекстом бібліографії.

Бібліотеки є одними з найактивніших суб'єктів інформаційної діяльності і створення електронних бібліографічних ресурсів. Їхній розвиток є важливим кроком вперед для бібліографії, оскільки дозволяє боротися з ефектом розсіяння інформації, що пов'язано із закономірностями розподілу публікацій у документальних потоках, сформульованими англійським вченим С. Бредфордом [27, с. 109].

В умовах швидкого росту об'ємів інформації стає все важче орієнтуватися в новому інформаційному потоці. Одним із засобів одержання своєчасного і якісного доступу до інформації є пошукові системи, в тому числі представлені виробниками вторинної (бібліографічної) інформації, які створюють різні суб'єкти системи документальних комунікацій, в першу чергу бібліотеки. У відповідності з суспільними потребами коректуються цілі бібліотеки як

соціального інституту. При цьому, бібліотека розглядається в якості елементу світової інформаційної інфраструктури суспільства, що бере активну участь в формуванні інформаційного простору, оскільки вона володіє методами і засобами пошуку, відбору аналітичної обробки, поширення і надання користувачам потрібної інформації. Відповідно змінюються й форми підготовки та види бібліографічних посібників, вони все частіше представляються в електронному вигляді, виникають нові форми бібліографування Інтернет-ресурсів. Обговорюється термінологічний та понятійний апарат бібліографічної діяльності, зокрема, доцільність введення термінів «вебліографія», «інтернетографія», «вебографія» [14, с. 31].

У 2013 буде відмічатись 150-річчя з дня народження Володимира Івановича Вернадського. Діяльність цього вченого-енциклопедиста зіграла важливу роль у становленні та розвитку академічної науки і культури в Україні: він був одним із організаторів Національної академії наук України (НАН України) та Національної бібліотеки України, яка з 1988 р., за постановою Ради міністрів Української радянської соціалістичної республіки, носить ім'я його ім'я. Документальний потік матеріалів присвячений В.І. Вернадському залишається на високому рівні, наукова і творча спадщина академіка постійно актуалізується, що проявляється в підвищенні попиту на видання його творів минулих років, у перевиданні цих робіт із розгорнутими вступними розділами.

За рішенням НАН України про видання вибраних творів у дев'яти томах, планується опублікувати доробок видатного вченого світового рівня, засновника кількох наукових напрямів у галузі природничих наук, який збагатив та розвинув стратегічні напрями фундаментальної науки ХХ ст. Національна Бібліотека України імені В.І. Вернадського (НБУВ) готує видання праць вченого, що розкриває його зв'язки з Україною. У ньому буде відображено внесок дослідника в науково-організаційний та науковий розвиток Національної академії наук України, участь у дослідженні природних ресурсів, спілкування і листування з українськими вченими. Будуть опубліковані його праці, пов'язані з перебуванням в різних містах і місцевостях України: Полтаві,

Києві, Криму. Передбачено дати нові коментарі до щоденників Володимира Івановича, що розкривають бачення подій з урахуванням розвитку історичних досліджень періоду його перебування на Україні.

Окремим томом видається біобібліографічний покажчик, основною метою якого буде, бібліографічна трансформація знання про вченого та його діяльність у вигляді бібліографічної реконструкції біографії особистості; бібліографічної атрибуції текстів; бібліографічної реконструкції історичного середовища.

Постать В.І. Вернадського привертала і привертає до себе увагу багатьох дослідників, кількість праць про нього та його творчість щороку більшає. Частина його робіт і літератури про нього вже знайшла відображення в біобібліографічних посібниках [5; 6; 7; 8; 9; 16; 30]. Якщо, за 1885–1991 рр. було знайдено і описано близько 1606 назв творів вченого і літератури про нього [9], то за останні двадцять років з документального інформаційного потоку було виявлено і описано більше 2 тисяч таких праць. Тому, розвиток евристичних методів пошуку бібліографічних джерел та створення сучасних бібліографічних покажчиків присвячених вченому, є необхідною умовою вивчення історії розвитку природничих наук.

Хоча ця робота буде логічним продовженням попередніх біобібліографічних покажчиків підготовлених НБУВ і присвячених Володимиру Івановичу [6; 7], однак вона має свої особливості. Вони характеризуються широким підходом до виявлення, збору, опису всіх праць вченого і літератури про нього, виданих не лише в Україні, і в інших країнах світу, поглиблений розпис змісту всіх праць дослідника.

Метою даної статті є висвітлення деяких методичних аспектів підготовки біобібліографічного покажчика присвяченого В.І. Вернадському, пошук та аналіз електронних бібліографічних ресурсів доступних через мережу Інтернет, виявлення «інформаційного ядра», використання якого буде ефективним при створенні бібліографічних посібників різних видів і типів.

Для підготовки покажчика було використано велику кількість електронних бібліографічних ресурсів. Найповніші відомості про російськомовну книгу XIX ст. (1826–1917 рр.), може надати «Сводный каталог русской книги XIX в.», що містить 530 тис. бібліографічних описів книг з шести найбільших бібліотек Росії: Російської державної бібліотеки (РДБ), Російської національної (РНБ), Бібліотеки російської академії наук (БАН), Державної публічної історичної бібліотеки (ДПБ), Наукової бібліотеки московського державного університету ім. М.В. Ломоносова (НБ МДУ), наукової бібліотеки ім. М. Горького санкт-петербурзького державного університету (НБ СПбДУ). Створений корпорацією «Электронный архив», розповсюджується на CD або можна підключитись за підпискою до он-лайн версії, є можливість отримання тестового доступу [35].

Одним з методів розкриття фондів бібліотек, надання бібліографічної інформації про документи що зберігаються в бібліотеках є конвертація їх генеральних каталогів в графічну форму. Метод сканування дозволив зробити їх загальнодоступними на сайтах бібліотек, друга їх назва «іміджеві» (від англ. image – образ). Так, в РНБ отскановано більше 7 млн. карток на книжкові видання російською мовою з свого генерального алфавітного каталогу за 1725–1998 рр. [25]. В більш повному обсязі представлені скановані алфавітні каталоги НБ МДУ і НБ СПбДУ. Вони містять бібліографічну інформацію про книги російською, українською і іноземними мовами [17; 18].

Корисною, також є сканована версія предметного каталогу ДПБ, де в розділі літератури про наукову діяльність персони збираються описи статей з журналів та збірників [10]. Інформацію про книжкові видання з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського і Національної бібліотеки Білорусі можна одержати за допомогою їх сканованих версій генеральних алфавітних каталогів [20; 23].

Хронологічно продовжує базу даних (БД) російської книги XIX ст. «Международный сводный каталог русской книги 1918–1926», що створюється під керівництвом РНБ. В друковану версію увійшли літери «А–В», і представлені фонди 752 бібліографуючих організацій (бібліотек, книжних

палат, музеїв, архівів, учбових закладів) з 38 країн світу. Електронна версія доведена до літери «Р» і налічує близько 100 тис. бібліографічних записів [25].

З 1980-х років почали створювати свої електронні бібліографічні БД світові і вітчизняні інформаційні центри, бібліотеки, установи та організації. Так, сайт Інституту наукової інформації з суспільних наук Російської академії наук (ІНІСН) надає доступ до бібліографічних баз даних з соціальних та гуманітарних наук, за великий проміжок часу з багатими можливостями комбінаційного пошуку. Формат виводу включає предметні рубрики та анотації, що полегшують подальшу систематизацію матеріалів. Загальний об'єм масиву складає близько 4 млн. записів, з щорічним приростом більше 100 тис. [15; 27, с. 102–103]. Велика кількість установ і організацій передплачує он-лайн повнотекстові науково-інформаційні ресурси, однак доступ до бібліографічної інформації в них часто є безкоштовним. Серед таких, електронна бібліотека найбільшого у світі видавництва наукової літератури Elsevier (платформа «ScienceDirect»); реферативна БД «Scopus», що індексує більше 17 тис. назв науково-технічних та медичних журналів; інформаційні продукти бази даних для освіти, науки та медицині «EBSCOhost Research Databases» [36]. Платформа «SciVerse» дозволяє здійснити пошук у «ScienceDirect» і «Scopus» «одним кліком», результати ранжуються за релевантністю без дублювання, але при цьому ви не втрачаєте можливість використання унікальних можливостей кожного продукту окремо [41].

Корисними, при пошуку інформації, будуть ресурси БД «Informaworld», де зібрані публікації з журналів видавництв Taylor&Francis, Routledge та Psychology Press [40]. Наукова електронна бібліотека «eLIBRARY.RU» – заявляє себе, як найбільший російський інформаційний портал в галузі науки і техніки, що містить більше 12 млн. описів, з яких більше 5,5 млн. повнотекстових публікацій, доступ до повних текстів потребує реєстрації [37]. Так, якщо бази ІНІСН не оновлювались з початку 2010 р., то в «eLIBRARY.RU» можна знайти найактуальніша бібліографічну інформацію.

Заслужує на увагу електронні бібліографічні ресурси Російської книжкової палати, на сайті якої в банку даних державної бібліографії є можливість працювати з електронними варіантами літописів книг, журнальних, газетних статей, рецензій, авторефератів дисертацій, образотворчих видань, картографічного і нотного літописів [24]. Раніш були доступні ретроспективні БД національної бібліографії книг з 1917 р., але зараз можна працювати тільки з інформацією за 1939–1945 рр. і на сайті НБУВ доступна картотека видань 1980–1999 рр.

Серед корпоративних проектів виділяється «WorldCat» – БД що містить більше 1,5 млрд. записів про різні типи документів з 100 тис. бібліотек світу членів онлайнового комп'ютерного бібліотечного центру (OCLC) [42]. На Україні активно розвивається корпоративний проект «ІРБИС Україна», сайт якого включає близько сорока електронних каталогів українських бібліотек різних типів і видів [3]. Існують і регіональні зведені корпоративні бібліографічні ресурси [26].

З 1990-х років майже всі бібліотеки розпочали вести свої електронні каталоги і надавати до них доступ за допомогою мережі Інтернет. Основним бібліографічним ресурсом в них залишається описи книжкових видань, веденням БД статей з періодичних і неперіодичних видань, займаються не всі бібліотеки. Найбільший український науковий бібліографічний ресурс, знаходиться на сайті НБУВ у вигляді реферативної бази даних «Україніка наукова» [20], Національна парламентська бібліотека України веде «Політематичну БД статей з періодичних видань», «Картотеку статей з наукових збірників», «Статті із зарубіжних періодичних видань» [22].

Електронні бібліографічні ресурси активно створюють і надають користувачам центральні галузеві наукові бібліотеки. БД Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук «УКРАГРОТЕКА» включає анотовані бібліографічні записи на книги, брошури, журнали, бази даних, електронні документи, ресурси Інтернет і інші документи з колекції бібліотеки, а також описи статей із збірників, періодичних

видань, видань що продовжуються, з питань агропромислового комплексу, виданих в Україні [11]. Національна наукова медична бібліотека веде реєстраційно-аналітичну БД вітчизняних та іноземних періодичних видань [21]. БД Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Россільгоспакадемії включає анотовані бібліографічні записи книг і статей із збірок, періодичних видань, видань що продовжуються, з проблем сільського господарства і суміжних галузей, російського і світового потоку публікацій з 1980-х років [33]. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук розвиває БД «Книги» що включає описи книг, брошур, серіальних видань, дисертацій, авторефератів дисертацій, картографічних, нотних та аудіовізуальних матеріалів, електронних ресурсів, статей з наукових збірників [12]. Наукова педагогічна бібліотека ім. К.Д. Ушинського Російської академії освіти має імідж каталог і БД книг і статей відповідної спеціалізації [19]. Бібліографічні списки публікацій співробітників ведуть багато бібліотек науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів.

Суттєво допоможуть у створенні бібліографічних посібників інформаційні ресурси регіональних і обласних універсальних наукових бібліотек Росії і України: Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка, Національної бібліотеки Республіки Бурятія, Національної бібліотеки Республіки Карелія, Національної бібліотеки Республіки Комі, Алтайської краєвої, Тамбовської, Калінінградської, Полтавської обласних та ін. Нажаль, вітчизняні регіональні бібліотеки недостатньо надають доступ через мережу Інтернет до своїх аналітичних бібліографічних ресурсів.

Електронний каталог державної бібліотеки історії російської філософії та культури «Дім О.Ф. Лосєва», дає можливість подивитись сканований зміст книги, посилання на який знаходиться після бібліографічного опису [4].

Творчість В.І. Вернадського представлена в електронних бібліотеках повнотекстовими версіями його праць. Вони сконцентровані на сайті «Электронный архив В.И. Вернадского» [34]. Пошукова система «Google» теж

активно розвиває свій повнотекстовий ресурс. Так, «Google Академія» дозволяє здійснювати розширений пошук по текстах академічної літератури. З одного місця можна здійснювати пошук інформації, серед великої кількості академічних дослідницьких робіт, що дозволяє користувачеві дізнатися про кількість матеріалів автора, кількість цитувань його робіт [38]. Сервіс «Google Book Search» дозволяє робити пошук по більш ніж 10 млн. текстам книг, що оцифрувала компанія Google [39].

Показчик створюється за допомогою програми «Ирбис 64», що дозволяє в автоматизованому режимі формувати науково-довідковий апарат видання у вигляді іменного показника, показника назв творів та багатьох інших.

Аналіз зібраної бібліографічної інформації показує, що напрям дослідження і представлення наукового спадку вченого вже цілком сформувався. Він минув стадію становлення, (коли виникають спочатку тематичні збірники а потім профільні видання присвячені певній проблемі), і перейшов до широкомасштабного його запровадження в інші галузі. Для цього характерно поширення інноваційних публікацій в непрофільних виданнях (розсіяння інформації) а матеріали вузько-тематичних досліджень – у спеціалізованих. Для фахівців науково-інформаційної сфери важливо враховувати те, що чим більше теорії, методів, матеріалів, обладнання однієї галузі, використовується в інших сферах людської діяльності, тим інтенсивніше відбувається розсіяння публікацій і тим більше значення набувають бібліографічні посібники, які допомагають подолати це розсіяння.

Характеризуючи інформаційний потік, присвячений В.І. Вернадському, наявні БД, інші електронні ресурси можна говорити про значне розширення джерельного бібліографічного масиву, який має бути опрацьований бібліографами. Разом з тим, електронні ресурси дозволяють прискорити пошук, удосконалити систему класифікації джерел та уникнути зайвої технічної роботи, а також, простежити тенденції у вивченні спадщини вченого за допомогою бібліометричного аналізу, інших бібліографічних методів.

Знакові системи, включаючи бібліографічну, складають каркас сфери світу фіксованого знання, його інфраструктуру. Бібліографічну інформацію можна сприймати як одну з основ ноосфери, що дозволяє представити її в цілісному виді і, якщо потрібно, розвернути необхідні фрагменти. Виявлені електронні бібліографічні ресурси умовно розподіляються на три великі групи: скановано-бібліографічні, повнотекстово-бібліографічні, власне бібліографічні. Виявлені в результаті роботи над створенням біобібліографії В.І. Вернадського основні джерела вітчизняної і зарубіжної електронної бібліографічної інформації, доступні за допомогою Інтернет-технологій, можуть бути використані при проведенні будь-яких персоніологічних досліджень, створенні бібліографічних посібників різних видів і типів.

Список використаної літератури

1. *Абышева Н. В.* Информационное обслуживание в библиотеках : электронные библиографические ресурсы : науч.-метод. пособ. / Н. В. Абышева ; РНБ, Рос. библ. асоц. – СПб. : Изд-во РНБ, 2009. – 200 с.
2. *Автоматизированный поиск информации в библиотеке : метод. пособие* / СПб. гос. ун-т экономики и финансов ; [авт.-сост. : Л. В. Мац, З. Н. Полуэктова]. – СПб., 2008 – 109 с.
3. *Асоціація «ІРБИС Україна»*. Корпоративний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-catalog.name>
4. *Библиотека истории русской философии и культуры «Дом А. Ф. Лосева»*. Электронный каталог [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.losev-library.ru>
5. *В. І. Вернадський і Полтавщина : факти, документи, бібліографія* / Полтавська держ. аграр. акад. / уклад. : В. М. Самородов, С. Л. Кигим. – Полтава, 2008. – 260 с. – (Сер. «Постаті аграр. та біологічної науки Полтавщини» ; Кн. 5).
6. *В. І. Вернадський*. Вчений. Мислитель. Громадянин : праці вченого та л-ра про нього з фондів Нац. б-ки ім. В. І. Вернадського : бібліогр. покажч. / НБУВ ; уклад. : Л. В. Беляєва, Л. С. Новосолова. – К., 2003. – 260 с.
7. *В. І. Вернадський* : Громадянин. Вчений. Мислитель : пр. вченого та л-ра про нього з фондів ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України / АН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського ; уклад. : С. О. Задоя, І. А. Певзнер. – К., 1992. – 96 с.
8. [Владимир Иванович Вернадский] : биобиблиогр. указ. : в 2 ч. [Ч. 1] : В. И. Вернадский (1992–2005) ; Ч. 2 : В. И. Вернадский и Крым (1899–2005) / сост. : В. А. Миронова, В. П. Кузнецова, В. И. Тараилова. – К., 2007. – 192 с.

9. *Владимир* Иванович Вернадский : [биобиблиогр. указ. : 1885–1991] / Рос. акад. наук ; сост. И. Г. Бебих и др. – 2-е изд., доп. – М. : Наука, 1992. – 240 с. – (Материалы к биобиблиографии ученых. Сер. геол. наук ; Вып. 44).
10. *Государственная* публичная историческая библиотека России. Предметный каталог [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://predmet.shpl.ru/scripts/uis/main.php>
11. *Державна* наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук. УКРАГРОТЕКА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dnsgb.kiev.ua/bazi_danih.html
12. *Державна* науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського БД «Книги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.edu-ua.net/electronic_resources/elec_res
13. Добко Т. Електронні інформаційні ресурси провідних бібліотек Європи : можливості використання / Т. Добко, І. Архіпова, Н. Моїсеєнко // Наук. пр. НБУВ. – К., 2007. – Вип. 19. – С. 154–163.
14. *Зыгмантович С. В.* Подготовка библиографической продукции библиотеками : науч.-практ. пособ. / С. В. Зыгмантович. – Минск, 2009. – 117 с.
15. *ИНИОН.* Библиографические базы данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inion.ru/index6.php>
16. *Кременчугская* библиография академика В. И. Вернадского : к 145-летию со дня рождения академика В. И. Вернадского / Кременчугский краевед. Музей ; уклад. А. А. Игнатенко. – Кременчуг : Принт Люкс, 2008. – 111 с.
17. *Научная* библиотека им. М. Горького СПбГУ. Сканированная версия карточного Генерального алфавитного каталога [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lib.ru/er>
18. *Научная* библиотека МГУ. Генеральный сканированный алфавитный каталог (на русском и иностранных языках) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nbmgu.ru/search/imagecatalog.aspx>
19. *Научная* педагогическая библиотека им. К. Д. Ушинского. Базы данных. Электронный каталог [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gnpbu.ru>
20. *Національна* бібліотека України імені В. І. Вернадського. Реферативної БД «Україніка наукова» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/db/ref.html>
21. *Національна* наукова медична бібліотека. Реєстраційно-аналітична база даних вітчизняних та іноземних періодичних видань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.gov.ua/html/eaaoeia.html>
22. *Національна* парламентська бібліотека України. Політематична база даних статей з періодичних видань. Картотека статей з наукових збірників. Статті із зарубіжних періодичних видань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nplu.org.ua/resources/resources.htm>
23. *Национальная* библиотека Беларуси. Имидж-каталог (белорусский и иностранные языки) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://image.nlb.by>
24. *Російська* книжкова палата. БД ONLINE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bookchamber.ru/content/bdonline/bdonline.html>

25. *Российская* национальная библиотека. Электронные каталоги [Электронный ресурс] / РНБ. – Режим доступа: <http://www.nlr.ru/poisk>
26. *Сводный* электронный каталог консорциума «Consensus omnium : Корпоративная сеть библиотек Урала». – Режим доступа: <http://орас.usu.ru/consensus>
27. *Справочник* библиографа / науч. ред. А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Профессия, 2006. – 592 с.
28. *Степанов В. К.* Применение Интернета в профессиональной информационной деятельности / В. К. Степанов. – М. : ФАИР, 2009. – 304 с.
29. *Столяров Ю. Н.* Документный ресурс : учеб. пособие для студ. вузов / Ю. Н. Столяров. – М. : Либерейя-Бибинформ, 2009. – 222 с.
30. *Труды В. И. Вернадского и литература о нем в фондах научных библиотек Тамбовской области [1915–2007] : рек. библиогр. пособие / Тамб. обл. универ. науч. б-ка ; сост. : Е. О. Окорокова и др. – Тамбов, 2007. – 42 с. – Режим доступа: <http://www.tambovlib.ru/index.php?view=editions.bibliograf.00>*
31. *Фокеев В. А.* Библиография в постнеклассическом освещении / В. А. Фокеев // Библиотечные исследования в системе постнеоклассической науки : [сб. ст.] / РГБ. – М., 2008. – С. 103–104.
32. *Фокеев В. А.* Электронная библиография в системе современных научных коммуникаций (в контексте пост- и протобиблиографии) / В. А. Фокеев // Вопросы библиографоведения : [сборник]. – М., 2004. – Вып. 13. – С. 38–51.
33. *Центральная* научная сельскохозяйственная библиотека. Информационные ресурсы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cnsnb.ru>
34. *Электронный* архив В. И. Вернадского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vernadsky.lib.ru>
35. *Электронный* сводный каталог русской книги XIX века : 1826–1917 гг. 530 тыс. записей [Электронный ресурс] / ЗАО Электронный архив. – Режим доступа: <http://www.biblio.ru/svk/login.htm>.
36. *EBSCOhost* Research Databases. БД для освіти, науки та медицини [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ebscohost.com>
37. *eLIBRARY.RU* Научная электронная библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elibrary.ru>
38. *Google* Академія [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://scholar.google.com.ua>
39. *Google* Book Search [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://books.google.com.ua>
40. *Informaworld* [Taylor & Francis, Routledge, Psychology] [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.informaworld.com>
41. *SciVerse*. Платформа пошуку ScienceDirect і Scopus [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hub.sciverse.com>
42. *WorldCat* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oclc.org/worldcat>